

DVA DESETLJEČA OBNOVLJENE LITURGIJE

Mons. Virgilio Noè, tajnik Kongregacije za bogoštovlje, u ekskluzivnom razgovoru što ga je vodio s Karlom di Cicco za mjesečnik »Jesus«, osvrnuo se na uspjeh liturgijske obnove koja je smatrana najvažnijom koncilskom obnovom. Uvjereni da će taj razgovor zanimati i mnoge čitatelje »Službe Božje« donosimo ga u hrvatskom prijevodu.*

— *Prošlo je dvadeset godina od uvođenja liturgijske reforme. Možete li pružiti kratki prikaz događaja?*

— Četvrtog prosinca prošle godine navršilo se dvadeset godina od proglašenja Konstitucije o sv. bogoslužju, što ga je Pavao VI. obavio na kraju drugog zasjedanja II. vatikanskog sabora. Taj je dokument Pavao VI. ocijenio »prvim, u određenom smislu, po njegovoj unutarnjoj vrijednosti i po njegovoj važnosti za život Crkve«. Prigodom komemoriranja i sabiranja rezultata, obavljenih o 20. godišnjici dokumenta, izraženo je gotovo jednodušno mišljenje: liturgijska je reforma svoju dvadesetogodišnjicu rada zaključila veoma pozitivno. Ovo vrijeme nosi pečat produbljivanja liturgijske teologije, oživotvorenja liturgijskog pastoralara kako na nacionalnom tako na biskupijskom i župnom planu i, na kraju, prouzročila je struju liturgijske duhovnosti, što je mnogim vjernicima omogućilo da se približe blagu do sada rijetkima poznatu.

— *Kakve je sve poteškoće morala nadvladati Kongregacija za bogoštovlje od 1975. pa dalje?*

— Bilo je poteškoća u prvom redu nutarnjeg karaktera. God. 1975. dolazi do ukidanja Kongregacije za bogoštovlje — nakon samih šest godina postojanja, od 1969. do 1975. Pošto se Kongregacija pretvorila u dio nove Kongregacije za sakramente i bogoštovlje, sa znatno smanjenim brojem osoblja, sa smanjenim ritmom rada uredâ, koji je nametnula nova situacija, odgovorni organizam za liturgijsku reformu je utvrdio smanjenje ovlaštenja kao i učinkovitost djelovanja. Te unutarnje poteškoće bile su popraćene i vanjskim poteškoćama. Nakon što je prošlo vrijeme liturgijskih novina, novih knjiga, novih obreda, došlo je i do opadanja zanimanja za bogoslužje. S pomanjkanjem borbenosti,

* Mjesečnik »Jesus«, ožujak 1984.

koja je iznutra podržavala liturgijsku obnovu, odnekud je ponovno uzeo maha neo-ritualizam, koji ponekad ne vodi računa o konkretnoj situaciji.

— *Koji su okviri sudjelovanja vaše ustanove na polju bogoštovlja budućnosti?*

— Nakon ukidanja Kongregacije za bogoštovlje, novom je organizmu, koji je iz nje nastao, povjereno da nastavi djelo obnove »s obnovljenom obavezom... u istom pravcu i metodologijom sukladnom Koncilu«. Zadatak je, dakle, Kongregacije da čuva i promiče ostvarivanje liturgijske obnove u cijeloj Crkvi. Ono što se postiglo do sada treba zaštititi, kako od ultrakoncilskog progresizma (trčanje ispred ruda!), tako i od nostalgije za pretkoncilskim vremenima. Zatim je potrebno dalje promicati liturgijsku obnovu. Bilo bi nestvarno misliti na nju kao na svršen čin, budući da su proglašeni svi tekstovi potrebni za primjenu koncilске konstitucije i izdane sve liturgijske knjige.

— *Kakav je tip razvoja utvrđen u odnosu na episkopate raznih zemalja na temu bogoštovlja?*

— Otkada je liturgijska konstitucija omogućila biskupskim konferencijama da ravnaju liturgijom (unutar određenih granica), vodeći računa o vlastitoj tradiciji i kulturi njihovih naroda, područja i različitih zajednica, episkopati su program predložen od Sv. Stolice proučili, razradili i prilagodili u pogledu slavljenja sakramenata i blagoslovina, jezika, glazbe i svete umjetnosti. Biskupske konferencije redovito djeluju preko nacionalnih liturgijskih komisija i liturgijskih centara. Pošto ta tijela svoj posao privedu kraju, tekst se podastire Sv. Stolici na potvrdu. Radi se o suradnji, koja je često urodila dobrim plodovima na planu liturgijskog pastoralā. Nažalost, odnedavno i ponegdje se pojavila težnja da se krene slobodnijom linijom, mimo zakona koji vrijede za cijelu Crkvu. A inače, izgleda da je opala cijena usluga Kongregacije.

— *Što je od prvotne važnosti u liturgiji, za čim, po vašem sudu, danas treba težiti?*

— Da bi se označilo ono što je od prvotne važnosti u liturgiji, moraju se uzeti u obzir obrazloženja, zbog kojih se Crkva na Saboru i poslije njega smatrala dužnom da se pozabavi obnovom i unapređenjem liturgije. Takvi su ciljevi, sjetite se uvoda u liturgijsku konstituciju, tijesno vezani uz život i djelovanje Crkve: nemoguće ih je mimoći. Crkva, vodeći brigu o trajnom napretku svoje djece u kršćanskom životu, zna da je za to jedno od najdjelotvornijih sredstava upravo liturgija. Da takva djelotvornost ne bi oslabila, potrebno je postavke, koje su podložne promjenama, a takvih je mnogo u liturgiji, prilagoditi zahtjevima našeg vremena. Crkva pak želi da svi kršćani idu prema jedinstvu i da se evanđelje naviješta svim ljudima. U stvari, trebamo se prije sve-

ga potruditi oko odgoja onih, koji se spremaju za svećeništvo: produbiti teološki smisao liturgije, proučiti liturgijske knjige i *uvodne bilješke*, koje vode u tekstove i obrede te shvatiti novi stil slavljenja.

— *Tema »inkulturacije« liturgije od velikog je značenja. Što vi sa svoje strane mislite o tome?*

— Otvaranje liturgije bogatstvima kulturâ bila je jedna od najvažnijih točaka obnove, s ciljem da bi se ona prilagodila naravi i tradicijama narodâ. Iz povijesti doznajemo da je ona u srednjem vijeku bila otvorena narodnim posebnostima. Nakon Tridentinskog sabora i tu je postojala određena centralizacija prouzrokovana brigom za obranu Crkve od krivovjerja i silâ razdvajanja. Nikakvo prilagođivanje nije bilo predloženo niti uvedeno prilikom otkrića i kolonizacije novih kontinenata Amerike. Prilagodbe su, pak, pokušane kad se došlo u vezu s velikim civilizacijama Dalekog Istoka kao što je kineska, u 17. stoljeću; ali su ti pokušaji propali na neslavan način. Danas se Crkva, i preko liturgije, otvara vrijednostima svake kulture. Jedinstvo, kao vrhovno dobro života Crkve, više se ne promatra kroz prizmu jednolikosti, odnosno jednoobličnosti obreda, nego je prisutnost Duha Svetoga najbolji zalog jedinstva u vjeri i ljubavi!

U vremenu, kad se zemlje oslobađaju od kolonijalizma i kad teže k vlastitoj samostalnosti, Crkva više ne smatra potrebnim namećati liturgijski kolonijalizam. Najdubljim prilagodbama liturgije Konstitucija je otvorila vrata u članovima 19. i 40. S problemom se moraju suočiti biskupske konferencije onih naroda, koji posjeduju određene kulturne vrijednosti, što proizlaze iz tradicija i naravi raznih naroda i koji se mogu zgodno uključiti u bogoštovlje, a uz suglasnost Sv. Stolice.

— *Često su se pojavljivale zloporabe u primjeni obnove. Da li i sada ima toga i je li u velikom opsegu?*

— Kroz povijest Crkve liturgija nije nikada bila bez zloporaba i nereda, od najstarijih do najnovijih vremena. »Nihil novum sub sole« ako se i nakon II. vatikanskog sabora javljaju zloporabe. Na njih je upozoravao i osuđivao ih papa, kongregacija, biskupske konferencije i pojedini biskupi. Otkuda zloporabe? Ponekad se išlo u potragu za rješenjima pastoralnih problema, ili se barem tako vjerovalo u osobnoj mašti, umjesto da se izabere između brojnih mogućnosti, koje su nedovoljno poznate, a nude ih liturgijske knjige. Sada je sve manje zloporaba. Sve se više dolazi do uvjerenja, da se svako slavlje, koje god ono bilo, treba odvijati po želji Crkve, da na takvu izvornost vjernici imaju pravo te da nitko, pa ni svećenik, nije gospodar da tekstove i obrede namješta po svojoj želji osim u granicama, koje utvrđuju liturgijski zakoni.

— *Obnova je postavila za cilj aktivno i suvislo sudjelovanje naroda. Da li je taj cilj postignut?*

— Aktivno, potpuno i svjesno sudjelovanje bila su programatska gesla liturgijskog pokreta i obnove. Pastoralno zauzimanje svećenika, koji su polazili s takvim programom, urodilo je nestankom lika vjernika »kao nijemog i nepokretnog promatrača« liturgijskog otajstva. Vjernici su svojim zborovanjima pružili svoj glas molitve, odgovarajući i pjevajući, i svoje raznoliko ponašanje prema pojedinim dijelovima slavlja. Ako je u takvom sudjelovanju s vremenom došlo i do nazadovanja, to treba pripisati novoj uhodanosti, do koje obično dovodi jednolično ponavljanje, što je opet posljedica lijenosti. Konačno, to su one iste slabosti, koje su uvijek pratile zborovanja, još od vremena Otaca: da se poslužimo njihovim riječnikom: »kršćani uključeni u karavanu umornih hodočasnika«. I lijek je uvijek isti: predvodnik bogoslužja (biskup ili svećenik) mora se svake nedjelje nanovo potruditi da prisutnima dozove u svijest činjenicu, da su oni glavni činioci jednoga otajstvenog događaja, koji se ostvaruje riječima, znakovima i pokretima predsjedatelja i dionikâ bogoštovlja.

— *Vaša je kongregacija 1980. objavila rezultate istraživanja među episkopatima cijelog svijeta o upotrebi latinskog jezika i o tridentinskoj misi. Smatrate li da su usmjerenja, koja su plod istraživanja, valjana? Ima li u toku proučavanje kakve novosti u tom pogledu?*

— Kroz minule četiri godine od obavljenog istraživanja čini mi se da je stanje, u cjelini, ostalo ono već poznato. Savjetovanjem se htjelo izravno od biskupâ dobiti rezultate liturgijske obnove u pojedinim biskupijama i sagledati stanje u pogledu dviju stvari: upotrebe latinskog jezika u liturgiji i pitanja ponovnog uvođenja u liturgiju tridentinske mise. S obzirom na latinski jezik treba reći: nažalost, vrijeme radi protiv njega. Više se ne uči u školama pa ga ne poznaju ni vjernici ni nove generacije svećenika. Međutim, kongregacija, za potvrdu liturgijskih »proprija« u biskupijama, redovima i redovničkim kongregacijama zahtijeva da predloženi tekstovi budu napisani i na latinskom. Postoji nada da bi to moglo poslužiti, danas i ubuduće. — U pogledu istraživanja o »tridentinskoj misi« zamijećeno je da je jedan mali broj vjernika, slijedeći neki svoj pojam vjernosti Crkvi i njezinoj liturgijskoj baštini, živo i odlučno zastupao ponovno uvođenje obreda što ga je 1570. Pio V. nametnuo čitavoj Crkvi, a Pavao VI. ukinuo slijedeći odredbe II. vatikanskog sabora. Za našu kongregaciju glas biskupâ je tako jasan da nema nikakve potrebe da se ova dva predmeta ponovno proučavaju.

— *Jeste li zadovoljni uključenjem obnove u novi kodeks kanonskog prava?*

— Novi je kodeks u potpunosti usvojio obnovu i već na početku svojih općih odredaba jasno se izrazio: »Kodeks najčešće ne određuje obrede, kojih se treba držati u liturgijskim slavljinama; stoga liturgijski zakoni, koji su do sada na snazi, ostaju i dalje, osim ukoliko je koji od njih u suprotnosti s kanonima kodeksa« (CIC, kan. 2). Kada kodeks

donosi zakone o već točno određenim stvarima u »Prethodnim napomenama« liturgijskih knjiga, često prenosi onaj isti tekst i tako pokazuje da do njih veoma mnogo drži. Jer je kodeks ponekad proširio, odnosno suzio, odredbe sadržane u liturgijskim knjigama, naša je kongregacija te promjene sabrala u jedan svešćić sa svrhom da ih se uvede u knjige radi njihova usklađivanja s novim zakonima.

Preveo: Marinko Bilić, OSB

DESET GODINA NEZAPAŽENOG DOKUMENTA O MISI

Vodeći računa o tome da euharistijska slavlja za odrasle ne mogu u potpunosti ostvariti sebi svojstvenu snagu na djeci i uzimajući u obzir saznanja psihologije da se djeca formiraju religioznim doživljavanjem u djetinjstvu i ranoj mladosti, Sveta kongregacija za bogoštovlje je 1. studenoga 1973. g. priredila posebni direktorij za mise s djecom.¹ Godinu dana kasnije, ista je kongregacija odobrila tri euharistijske molitve za takve mise.² Oba dokumenta su ubrzo nakon objavljivanja prevedena na hrvatski jezik³ i tako postala dostupna najširim krugovima pastoralnih djelatnika.

Važnost same stvari o kojoj se radi i spomenuti pothvati za oživotvorenje iznesenih ideja poticali su očekivanje da će to biti objeručke prihvaćeno i praktično ostvarivano. Na žalost, izgleda da se u ovom desetljeću to nije obistinilo. Barem ne u tolikoj mjeri koju zaslužuje sama stvar u sebi. Jer, radi se o veoma ozbiljnom i teškom problemu uvođenja djece u euharistijsko slavlje.

Da bi se doprinijelo popunjavanju tog nedostatka, u organizaciji katedre za liturgiku i pastoral Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu i »Glasa Koncila« upriličeno je 2. i 3. lipnja ove godine znanstveno savjetovanje o Direktoriju za mise s djecom. Broj sudionika ovoga savjetovanja je opravdao potrebnost održavanja takvog skupa. Odazvalo se, naime, svega 50-tak. Podaci za tu prigodu upriličene ankete bili su isti pokazatelj: od 1700 adresanata stiglo je 250 odgovora u kojima većina odgovara glasi: misna slavlja po uputama Direktorija upriličuju se rijetko ili nikada. Sve to potvrđuje tvrdnju: Direktorij za mise s djecom i tri euharistijske molitve za te mise, tzv. »dječji kanoni« nezapaženi su dokumenti. Vjerojatno je tome doprinio i nedostatak praktične upute

¹ Directorium de Missis cum pueris, Acta Apostolicae Sedis, LXVI (1974), 30-46.

² NOTITIAE, 101 (1975), 4-11.

³ »Neslužbeni prijevod« Direktorija je objelodanjen u Službi Božjoj, 1974. br. 1, 17-29. »Euharistijske molitve za mise s djecom« odobrila je BKJ 14. svibnja 1976. g. a izdala KS kao posebno izdanje 1977. godine.